

17 (2009): С. 9–18. Print.

5. Danylko, M. "Trends in the development of higher education in the sphere of physical education and sports." *Teorija i metodyka fizycznego vyhovannja i sportu* 2–3 (2002): 49–52. Print.

6. Dombrovska, S. M. "On the issue of formation of the state educational policy of Ukraine and its improvement." *Investicii: praktyka ta dosvid* 5 (2011): 50–55. Print.

7. Zhovnirchik, Ya. F. "The conditionality of stable development of the region and the necessity of its state regulation." *Dergavne upravlinnja: teorija ta praktyka* 9 (2009): 3–10. Print.

8. Kandrashov, O. M. "Formation of state programs of restructuring of industrial production." *Dergavne upravlinnja: udoskonalennja ta rozvytok* 5 (2010): 5–13. Print.

9. Krutsevich, T. Yu. "Management of the physical condition of adolescents in the physical education system." Diss. ... PhD in physical education. Kyiv, 2010. 510 p. Print.

10. Kudelko, V. E. "Analysis of the problem situation of the development of the culture of management of physical culture and sports activities." *Slobozhanskij naukovosportunyj visnyk* (2013): 149–151. Print.

11. Kulinich, R. O. "Statistical evaluation of social and economic development." Kyiv: Znannja, 2013. Print.

12. Sokolov, A. S. "The role and participation of local authorities in Germany and France in the development of physical education and sports." *Teorija i praktika fizicheskij kul`туры* 2 (2010): 79–90.

13. Tymkiv, V. M. The structure of the model of the effectiveness of the local government (for example of the Ivano-Frankivsk City Council). *Ekonomika ta dergava* 3 (2009): 81–84. Print.

14. Terent`ev, M. V. "Formation of the content of higher education in the specialty "public administration". PhD in Public Administration: special. 25.00.03. Dnipropetrovsk, 2010. 20 p. Print.

DOI : 10.5281/zenodo.1038922

УДК 351:338.431

Черкаська В. В., к.держ.упр., докторант, МАУП, м. Київ

Cherkaska V., PhD Public Administration, PhD of the Interregional academy of management a personnel, Kyiv

**ФОРМУВАННЯ СУЧАСНИХ УМОВ ДЕРЖАВНОГО
РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ**

**FORMATION OF MODERN CONDITIONS OF STATE REGULATION
OF THE AGRARIAN SECTOR OF UKRAINE**

Запропоновано при державному регулюванні аграрного сектору особливу увагу, приділяти «регулювання знизу», тобто максимального використання можливостей як окремо взятого підприємства, так і галузі в цілому.

Ключові слова: державного регулювання розвитку аграрного сектору, структурні рівні економіки, господарюючі суб'єкти, бюджетні кошти, процеси кооперативної інтеграції, регіональний ринок, політик ринкових цін.

It is offered at government control agrarian to the sector the special attention, to spare "adjusting from" below, id est the maximal use of possibilities of both the separately taken enterprise and industry on the whole.

Keywords: state regulation of the agrarian sector development, structural equilibrium of the economy, economic entities, budget funds, processes of cooperative integration, regional market, market prices policy.

Постановка проблеми. Характер завдань, що стоять перед Урядом на аграрному ринку, обумовлює необхідність аналізу «провалів ринку» не тільки з точки зору економічної ефективності, але і з урахуванням соціально-економічної доцільності. Поряд з аналізом «провалів ринку» необхідний аналіз рівня самозабезпечення країни основними продуктами харчування, структури аграрного виробництва (тип, розміри та виробничий внесок господарств), ступеня індустріалізації аграрного виробництва з метою визначення рівня продовольчої безпеки країни.

Залежно від загального стану самозабезпечення основними продуктами харчування головні напрямки державного регулювання внутрішнього виробництва можна класифікувати як заходи, що здійснюються в умовах: недостатнього виробництва; виробництва, відповідного внутрішньому попиту; перевиробництва.

До специфічних «провалів ринку» в сільському господарстві слід віднести довгострокову і короткострокову фермерські проблеми. Сутність довгострокової фермерської проблеми полягає в тому, що в довгостроковому періоді фіксується негативний тренд фермерських доходів, тобто доходи фермерів щодо знижуються. У короткостроковому періоді відзначаються різкі коливання фермерських доходів в залежності від природних умов. В результаті доходи фермерів завжди нижче доходів в несільськогосподарських сферах економіки. Так, А.Д. Діброва, аналізуючи проблему фермерських доходів на прикладі США, приходить до висновку: «Як правило, фермерські доходи нижчі за середні по країні. Їх помітна частина має неринкову походження. Вони менш стійкі, ніж доходи в інших галузях економіки. Значна частка фермерських господарств отримує більшу частину своїх доходів від несільськогосподарської діяльності. До цих останніх відносять урядові субсидії, інші як грошові, так і натуральні доходи, а також зміни в товарних запасах» [3, с. 245]. Фермерські проблеми відносять до фіаско ринку, так як ринковими

методами ці проблеми ефективно і справедливо вирішити неможливо.

Проблема недостатнього виробництва основних продуктів харчування, як правило, кореспондує з низькими бюджетними витратами внаслідок дефіциту бюджету, вони можуть бути викликані великими структурними змінами економіки країни, відсутністю можливості в перерозподілі бюджетних коштів, допущеними помилками в регулюванні аграрного виробництва.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у дослідження проблем формування механізму державного регулювання розвитку аграрного сектору зробили вітчизняні вчені такі, як Л.М. Васільєва, А.Д. Діброва, М.Х. Корецький, Ю.Я. Лузан, О.М. Шпичак та інші науковців. Проте проблеми формування ефективного сучасного механізму вивчено не достатньо глибоко, тому вимагають додаткових наукових досліджень, що і зумовило вибір теми наукової статті.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження сучасних умов державного регулювання розвитку аграрного сектору, виявлення основних особливостей, проблем функціонування в сучасних умовах та формування ефективних шляхів впливу державного регулювання на розвиток аграрного сектору України.

Виклад основного матеріалу. Можна виділити кілька типів даного явища. Перш за все, це провал конкуренції, який проявляється у високому ступені монополізації пов'язаних з сільським господарством галузей. Цей провал впливає на розрив індексів цін на продукцію сільського господарства і галузей, що виробляють засоби виробництва. Це стосується і зменшення частки сільського господарства в кінцевих цінах товарів.

По-друге, ринок не в змозі врахувати особливості цінових циклів в аграрному секторі. Щорічні зміни цінової кон'юнктури, що накладаються на нееластичний попит, підштовхують сільськогосподарських виробників до відповідних щорічним коливань в застосуванні основних факторів виробництва, які не мають сенсу з точки зору оптимізації розміщення ресурсів. В урожайні роки і при збільшенні обсягу виробництва ціна на сільськогосподарські товари падає. Виробники починають скорочувати виробництво. При низькій ціні на продукцію витрати не дають належної віддачі. На наступний рік відбувається скорочення виробництва і ціна зростає.

По-третє, ринкові сили не враховують зовнішніх ефектів. Класичний приклад негативних зовнішніх ефектів - забруднення навколишнього середовища в результаті максимізації прибутку. Виробляючи великі обсяги продукції в сільському господарстві, можна одночасно забруднювати водні ресурси надлишковими кількостями добрив або хімічних засобів захисту рослин.

Четвертий тип, прояви неспроможності ринкових механізмів Серйозних макроекономічні порушення, виражені високим рівнем безробіття і інфляції, диспаритетом цін на продукцію сільського господарства і засоби виробництва. Перевиробництво агропродовольчої продукції найбільш характерно для країн з розвиненою ринковою економікою, в яких інтенсифікація ви-

робництва реалізується за рахунок досягнень науково-технічного прогресу і, в ряді випадків, заходів з регулювання, які в попередній період були спрямовані на розширення виробництва.

У науковій літературі присвяченій аграрній економіці поняття «державне регулювання» даються різні визначення, наприклад [1, с. 103]:

державне регулювання аграрного сектору - це система економічного, соціального і правового забезпечення державою сприятливого середовища для формування та розвитку сталого відтворення аграрного сектору з метою найкращого задоволення потреб населення і суспільства в цілому в кінцевих продуктах комплексу;

державне регулювання - система важелів і стимулів з допомогою, яких держава бере участь у ринкових процесах на правах суб'єкта ринкових відносин, забезпечуючи сталий розвиток агропромислового виробництва.

Відрізняючись в більшості своїй в змісті, дане поняття в багатьох наукових джерелах, по суті, зводиться до того, що воно повинно відповідати таким критеріям як системність і стійкість.

У науковій літературі також зустрічається і поняття «державна підтримка», яке часто трактується як система заходів фінансового, економічного і управлінського впливу, що забезпечують ефективне функціонування сільського господарства [2, с. 23].

Необхідність такого підходу до визначення державного регулювання полягає головним чином у недосконалості ринкової економіки, її циклічності, глобальності і наявності в ринковому середовищі протиріч інтересів. Умови ринку мінливі, причому в короткостроковому періоді, тому з метою подолання можливих кризових явищ держава повинна на постійній основі застосовувати і удосконалювати безліч взаємопов'язаних способів впливу на об'єкт організованих процесом системогенезу в єдине ціле.

У сучасних умовах ринкова система господарства представлена складною суб'єктивною структурою. Суб'єктами ринкової економіки є: підприємці; працівники, що продають свою працю; кінцеві споживачі продукції; власники позичкового капіталу; власники цінних паперів; торговці та тощо. Основних суб'єктів ринкового господарства прийнято ділити на чотири групи: домашні господарства, підприємства, банки і держава (уряд). Кожна група спочатку переслідує певні інтереси.

Інтерес - цілеспрямоване ставлення людини (класу, суспільства в цілому) до будь-якого об'єкта, його потреби. Інтерес проявляється як спонукання, вольовий імпульс, що направляє його дії. Усвідомлений інтерес виступає як мотив, навмисно, свідомо поставлена мета [4, с. 102].

Держава переслідує громадські інтереси, які можна звести до наступних основних положень:

забезпечення економічного зростання і більш високого рівня і якості життя населення;

- підвищення ефективності використання обмежених виробничих і фінансових ресурсів, тобто досягнення найкращих результатів при мінімальних витратах;

досягнення повної зайнятості працездатного населення, все хто може і бажає працювати повинні бути забезпечені робочими місцями.

Підприємства переслідують інтереси більш у вузькому сенсі, які теоретики сучасної ринкової економіки пов'язують з поняттям «чиста» або економічна вигода, тобто прагнення суб'єкта отримати вигоду, що перевищує витрати на її досягнення.

Домашні господарства являють собою господарську (економічну) одиницю, яка функціонує в споживчій сфері економіки і може складатися з одного або декількох осіб. Ця одиниця є власником і постачальником, в основному, людського фактору виробництва та її інтерес пов'язаний із забезпеченням найбільш повного задоволення особистих потреб.

Прагнення до своєї вигоди - невідчужуване право будь-якого суб'єкта ринкової економіки, але реалізація даного права нерідко веде «конфлікту» інтересів, тобто ситуації, коли спонукальний мотив до певних дій одного суб'єкта суперечить інтересам іншого суб'єкта.

Відмінності між цими інтересами пролягають в області розподілу. Система економічних інтересів реалізується шляхом подолання системи протиріч. До їх числа відносяться [6, с. 154]:

Перше. Протиріччя засноване на принципі «сьогодні краще, ніж завтра». Сенс його, щоб підвищити рівень життя людей, поліпшити умови праці, забезпечити зростання продуктивності і ефективності виробництва, створити умови для всебічного розвитку особистості потрібно вкладати кошти у виробництво і підготовку кадрів. Без інвестицій, а вони представляють собою налагоджене споживання, неможливий економічний ріст і підвищення життєвого рівня трудящих. Тому важливо визначити правильне співвідношення між споживанням і накопиченням.

Друге. Науково-технічний прогрес як найважливіша умова підвищення ефективності виробництва і його конкурентоздатності призводить до скорочення індивідуальних форм виробництва, вимагає розширення масштабів виробництва до рівня раціонального використання його факторів, переходу до колективно-груповим формам організації праці, виробництва, обміну. Колективне володіння засобами виробництва об'єктивно породжує спільність інтересів і цілей, єдність дій.

Третє. Об'єктивний закон примату великого виробництва перед дрібним протистоїть примату «моє краще, ніж наше». Незважаючи на високу зацікавленість працівника в умовах індивідуального виробництва, дрібні товаровиробники не витримують конкуренції з великими, як нездатні ефективно використовувати індустриальні технології. Отже, чим більше виробництво, тим більше суперечностей між особистими і колективними інтересами.

Четверте. Існує протиріччя між особистим інтересом і соціальною

справедливістю, з одного боку, і ефективністю суспільного виробництва і зростанням продуктивності праці, з іншого. Так, свобода приватної діяльності, соціальна справедливість - важливі ланки економічних відносин. Соціальна справедливість досягається тоді, коли кожен виробник має особистий матеріальний інтерес (вигоду).

П'яте. Різноспрямованість інтересів сільських товаровиробників та інших сфер агропромислового комплексу. Сенс цього протиріччя полягає в тому, що, незважаючи на єдність мети для всіх галузей АПК - забезпечення населення країни продовольством в достатній кількості і за прийнятними цінами, кожна галузь управляється різними неузгодженими регуляторами, має свої інтереси.

У цих умовах одна з найважливіших завдань державного регулювання полягає в забезпеченні прагнення системи до стану стійкої рівноваги, тобто до стану, який передбачає взаємну адаптацію параметрів потреб суб'єктів в умовах, що змінюються параметрів зовнішнього середовища структурних рівнів економіки.

При державному регулюванні аграрного сектору особливу увагу, на думку автора повинна приділятися «регулювання знизу», тобто максимального використання можливостей як окремо взятого підприємства, так і галузі в цілому. На рівні господарюючих суб'єктів повинні впроваджуватися механізми забезпечують мотивацію даних суб'єктів на поліпшення виробничих результатів і забезпечувати залежність фінансового результату з вкладеними бюджетними коштами. На рівні галузі необхідні процеси кооперативної інтеграції. Дана форма співпраці економічних одиниць найбільш ефективна в досягненні загального результату як мінімум на регіональному ринку. Таким загальним результатом може з'явитися створення сільгоспвиробниками конкурентної економічної зони господарювання, що забезпечує проведення політики ринкових цін на

Ефективність державного регулювання залежить не від суми грошей, виділених і / або реально отриманих тій чи іншій галузю. Вона визначається наступним: чи допомагає державне регулювання у змінюються економічних умовах господарювання отримувати суб'єктам агропромислового виробництва вигоду.

Висновки. Таким чином, державне регулювання, спираючись на юридичну, економічну, соціально-ідеологічну, освітню та іншу діяльність державних органів, має сприяти створенню ефективного ринкового механізму, раціонального проведення реформ. При цьому, як уважає Ю. Лузан [5, с. 6], найважливішими аспектами політики державного регулювання є земельна, закупівельна, податкова, цінова, кредитна, бюджетна, страхова і зовнішньоекономічна політика.

Список використаних джерел

1. Васильєва Л.М. Удосконалення механізму державного регулювання регіональних агропромислових комплексів (міжрегіональна модель) / Л.М. Васильєва // Економіка та держава. – 2011. – № 8. – С.102–106.
2. Гайдук В.И. Проблемы и перспективы развития предпринимательской деятельности предприятий АПК : учеб. пособ. / В.И. Гайдук. – Краснодар: ВНИЭ-ТУСХ, 2000. – 51 с.
3. Діброва А.Д. Державне регулювання сільськогосподарського виробництва: теорія, методологія, практика : монографія / А.Д. Діброва. – К. : Формат, 2008. – 488 с.
4. Корецький М.Х. Державне регулювання аграрної сфери у ринковій економіці / М.Х. Корецький. – К. : Вид-во УАДУ, 2002. – 260 с.
5. Лузан Ю.Я. Розвиток державної підтримки аграрного сектору України в умовах членства в СОТ / Ю.Я. Лузан // Облік і фінанси АПК. – 2008. – № 3. – С. 4–10.
6. Шпичак О.М. Економічні механізми державного регулювання ринків сільськогосподарської продукції та їх проблеми / О.М. Шпичак // Економіка АПК. – 2001. – № 2. – С. 150–155.

References

1. Vasil'ieva, L.M. "Improving the mechanism of state regulation of regional agriculture (interregional model)" [Udoskonalennja mehanizmu dergavnogo regulyuvannja regionalnyh agropromyslovyh kompleksiv (migregional`na model`)]. *Economy and State* 8 (2011): 102—106. Print.
2. Hajduk, V.Y. *Problems and prospects of business development of agricultural enterprises [Problemy y perspektyvy razvityia predprynimatel'skoj deiatel'nosti predprijatyj APK]*. Krasnodar: RSRIELMA, Russia, 2000. Print.
3. Dibrova, A.D. *State regulation of agricultural production: the theory, methodology, practice [Derzhavne rehuliuвання sil's'kohospodars'koho vyrobnytstva: teoriia, metodolohiia, praktyka]*. Kyiv: Format, 2008. Print.
4. Korets'kyj, M.Kh. State regulation of agrarian sector in a market economy [Derzhavne rehuliuвання ahrarnoi sfery u rynkovij ekonomitsi]. Kyiv: UADU, 2002. Print.
5. Luzan, Yu.Ya. "Development of the state support of the agrarian sector of Ukraine in the conditions of WTO membership" [Rozvytok dergavnoj pidtrymky agrarnogo sektoru Ukrainy v umovah chlenstva v COT]. *Accounting and finance APK* 3 (2008): 4—10. Print.
6. Shpychak, O.M. "Economic mechanisms of state regulation of agricultural markets and their problems" [Ekonomichni mehanizmy dergavnogo regulyuvannja rynkiv sil'skogospodarskoj produkciі ta ih problemy]. *Ekonomika APK* 2 (2001): 150—155. Print.